

*кандидат філологічних наук,
доцент,
доцент кафедри фонетики
та граматики
Національної академії
Національної гвардії України*

В. Тіщенко

*слухач магістратури
Національної академії
Національної гвардії України*

АКСІОЛОГІЧНИЙ КОМПОНЕНТ АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТІВ КІНОРЕЦЕНЗІЙ В АСПЕКТІ ПЕРЕКЛАДУ

Рецензування кінофільмів як складова частина роботи кінокритика має великий вплив на вибір глядачів, а опосередковано – на прибутковість того чи іншого продукту кіноіндустрії. Якщо у ХХ ст. кінематограф був одним з основних видів мистецтва, то сьогодні це потужна індустрія, капіталомісткий бізнес. Зміни умов існування кінематографа й підходу до сучасної кінокритики зумовлюють актуальність звернення до функціональності рецензії як публіцистичного жанру. Власне рецензія постає специфічним різновидом публіцистичної прози, який поєднує ознаки аналітичного та інформаційного жанрів.

Кінорецензія наразі перебуває на хвилі бурхливого розвитку з огляду на неабияку популярність творів кіномистецтва, потребу оперативного реагування на появу нових фільмів та забезпечення їх комерційного успіху тощо. У всесвітній електронній мережі існує розвинена система сайтів для розміщення кінорецензій – як професійних, так і аматорських.

Жанр кінорецензії є дуже цікавим та специфічним. Мовній структурі рецензії та її жанровій специфіці приділено увагу у роботах А.Е. Макарявичуса та І.Р. Гальперіна [3]. Тексти рецензії вивчаються у світлі функціонально-комунікативної теорії тексту. Процес вербальної комунікації здійснюється не в ізольованому реченні, а шляхом утворення текстів конкретного типу та призначення.

Сучасна українська критика виходить за межі якогось певного жанру, а за обсягом критичного виступу має такі головні форми: велика критика (монографії, дисертації, нариси, книги-біографії, портрети, статті, огляди, автореферати), мала критика (анотації, рецензії, відгуки), літературно-критична замітка та закрита критика зокрема, видавничі рецензування. Ця тема знайшла розвиток у працях М.І. Горелікової [4] та С.В. Волкова [2].

Таке розмаїття підходів відображає потребу розширення наукових досліджень жанру рецензії з погляду форми, змісту, стилістики, прагматики та інших її аспектів. Так, хоча аксіологія та її категорії поставали у фокусі досліджень Т.А. Космеди та Т.В. Кузнецової, категорія оцінки у кінокритиці не була об'єктом дослідження лінгвістів та перекладачів взагалі. Особливу увагу необхідно приділити вияву аксіологічних значень лексичних одиниць в англійській кінорецензії та їх відтворенню під час перекладу.

Актуальність дослідження визначається загальною спрямованістю сучасного мовознавства на встановлення типологічних особливостей текстів у відповідності до їхньої жанрової специфіки, важливістю встановлення особливостей оцінки у кінорецензіях для розуміння реалізації аксіологічної складової англійських текстів кінорецензії та її впливу на адресата оригіналу кінорецензії та її перекладу.

Мета статті – виявити специфіку перекладу англійських текстів кінорецензії в аксіологічному аспекті.

Досягнення поставленої мети вимагає вирішення таких завдань: обґрунтувати унікальність кінорецензії як специфічного жанру публіцистичної прози у сучасній системі функціональних стилів та жанрів; окреслити комплекс виражальних засобів мови різних рівнів, які використовуються у кінокритиці; визначити специфіку вживання оцінної лексики в англійських текстах кінокритики; виявити особливості перекладу жанру кінорецензії українською мовою у термінах збереження аксіологічного потенціалу оригіналу.

Матеріалом дослідження слугували англійські рецензії на художні фільми, розміщені у мережі Інтернет у ХХІ столітті.

Кінорецензія – це рецензія на кінофільм. Кінокритик відображає свої суб'єктивні враження у рецензії на фільм, висловлює власну думку, вказує на недоліки у зйомці та грі акторів. Інколи кінокомпанії спеціально наймають авторитетних кінокритиків для складання позитивної рецензії та публікації її на сайтах, щоб залучити нових глядачів.

Той зміст, який помітив і відчув автор рецензії у художньому фільмі та висловив у своїй рецензії, не обов'язково є тим самим змістом, який був закладений у цьому творі кінематографічного мистецтва режисером або сценаристом, але для нашого дослідження об'єктивність оцінки автора не відіграє визначальної ролі, оскільки метою є вияв і характеристика тих стилістичних засобів, якими користується автор для передачі своєї оцінки твору та свого бачення його, а не визначення істинності цього бачення або об'єктивності оцінки. Тим не менше,

сам фільм як об'єкт рецензування, його жанр, характер, сюжет, якість та інші особливості, пропущені кризь прирзму сприйняття автора, достатньою мірою впливають на стиль рецензії, що дозволяє побачити досить широке розмаїття характеру рецензій та ускладнює виділення в них спільних рис [5, с. 40].

Стиль кінорецензії, що належить до жанру публіцистичної прози [6, с. 146], визначається насамперед її цільовою аудиторією. Оскільки адресати кінорецензій, у своїй більшості, – звичайні люди, то можна припустити, що мова та стиль кінорецензій будуть значно ближчі до розмовного мовлення, ніж, наприклад, мова та стиль наукових рецензій, і не будуть відрізнятися великим обсягом спеціалізованої лексики.

Структура рецензії, тим не менш, підкорюється певним, досить чітким правилам написання та складається з назви кінофільму, його авторів, імен акторів, що грають головні ролі, короткого опису сюжету кінострічки разом з авторськими коментарями (основний текст рецензії), а також неодмінно містить висновки та оцінку автора у заключній частині.

На підставі аналізу різних визначень терміну «рецензія» встановлено, що жанр рецензії визначається дослідниками як інформаційно-оцінний, тобто автор рецензії є водночас інтерпретатором і критиком твору, що рецензується.

На підставі ознайомлення з роботами провідних учених-мовознавців і журналістів було виділено обов'язкові елементи рецензії, її основні функції. Рецензії мають стандартну (інваріантну) композицію. У них послідовно здійснюється, з одного боку, виклад змісту твору, що рецензується: від аналітичного розгляду основної ідеї до більш конкретного розкриття його змісту; з іншого боку, – оцінка якості відповідної праці, що ніби «накладається» на виклад її змісту.

У порівнянні з науковою рецензією, структура і стиль якої підпорядковані досить суворим нормам, рецензія на художній твір, зокрема кінофільм, відзначається більшою суб'єктивністю, а також, відповідно, передбачає використання значно ширшого комплексу стилістичних засобів.

Оцінний компонент може мати позитивний, негативний, або нейтральний характер, а іноді і поєднання позитивної та негативної оцінної лексики [7, с. 49]. Найбільш частим є вживання позитивно забарвленої лексики, оскільки професіонали-критики намагаються сконцентрувати увагу на виражених та сильних моментах кінострічки, але, якщо фільм виявився розчаруванням, вони чітко покажуть це, використовуючи палітру негативних лексем. Використання нейтральних слів є найменш вживаним, зважаючи на те, що рецензентам необхідно надати критичний аналіз у досить невеликому форматі тексту, та зазвичай вони також виражають недостатнє задоволення кінокартиною.

Дослідження засвідчило, що до одиниць оцінної лексики, яка зустрічається у текстах кінокритики належать іменники, прикметники, дієслова, прислівники та фразеологічні обороти. Це можуть бути як слова, так і словосполучення, або речення. У ході дослідження текстів англomовних кінорецензій було виявлено низку слів на позначення позитивної, негативної та нейтральної оцінки.

Розглянемо приклади. У позитивній оцінній лексиці переважають прикметники: *dignified and memorable, pretty darn good, extremely attractive, bright, spectacular, genuinely creepy, fantastical and modern, cute, whimsical and clever, pretty, entertaining, technically striking exemplary job, stylish, new look, interesting*. Їхня функція полягає у тому, щоб додати експресивності текстам кінорецензії та привабити увагу читача, також вони допомагають точніше передати емоції рецензента. Також для кінорецензії характерно вживання іменників: *success, triumph, veteran master, style galore, originality*. Їхня роль у тому, щоб підкреслити результат роботи команди та виділити оцінне слово серед низки прикметників. Рідше зустрічаються дієслова, які слугують для розбавлення текстів різними прикметниками та вказують на суб'єктивне враження автора: *confuse, shock, shake*.

Досліджуючи оцінну лексику негативного забарвлення, було виявлено, що найчастіше вживаними є прикметники, що позначають принизливе та саркастичне ставлення до роботи акторів. Наприклад: *garish, ridiculous, not deep, totally empty, woefully unnecessary, dull*. Перебільшення та іронія, що виражається словосполученнями, допомагають рецензентові викликати негативну оцінку у читача, наприклад: *has too much fun, chews scenery, biggest disappointments, little more than a shrug of the shoulders, pedestrian performance*.

Нейтральна оцінка у більшості випадків демонструється словосполученнями, які не несуть яскраво вираженого негативного чи позитивного відтінку: *is suitable without note, a bit more than the usual, bright without being garish, is merely OK, a shade inconsistent, just good, quite compelling, has little substance*. Рецензент зазвичай використовує нейтральну лексику, щоб не звучати дуже категорично та суб'єктивно.

Оцінність є найбільш суттєвим та важливим компонентом жанру кінорецензії, оскільки текст являє собою критичну оцінку, яка може передаватися експліцитно або імпліцитно.

Інформація, закодована у тексті, неоднорідна в її розумінні і розкодуванні. Вона може бути виражена експліцитно чи імпліцитно. Дуже важливим є збереження цієї особливості у перекладі для правильної передачі ілюктивної мети автора.

М.Н. Володіна зазначає: «Експліцитно – явно, формально заявлений, виражений сенс, названа текстом (вербально) мета висловлювання. Експліцитні мовні засоби – це ті, які спеціально призначені для безпосереднього вираження частини інформації. Саме тієї частини висловлювання, на якій, за задумом автора, має зосередитися свідомість адресата повідомлення. Адресат усвідомлює насамперед ту думку, яка була виражена явно» [1, с. 28].

У текстах кінорецензії експліцитна інформація виражається за допомогою слів та словосполучень як з позитивною, так і негативною оцінкою, такий спосіб є більш поширеним.

Розглянемо на прикладах:

– *Reeves is as good, here, as in anything I've seen him in (which, to some, may not mean a heck of a lot)*.

У прикладі простежується чітка оцінка роботи актора за допомогою прикметника «good», отже при перекладі зберігаємо позитивну оцінку та перекладаємо:

– *Рівз тут так само добре грає, як і в усіх картинах, в яких я його бачив (що для когось може не означати до біса багато)*.

Іменник «*success*» у фрагменті кіно рецензії «*Set design is a big part of the success of «Devil's Advocate»*» є маркером високих досягнень, експліцитно виражає ставлення автора до кінострічки. Під час перекладу це враховується та перекладається наступним чином: *Сценографія – це велика частина успіху «Адвоката диявола».*

У прикладі наведеному нижче автор також стверджує чудову роботу актора:

– *This is one of Reeves' best acting jobs to date, even if the Florida accent is a shade inconsistent. – Це одна з кращих робіт Рівза на сьогодні, навіть якщо флоридський акцент має суперечливий відтінок.*

За допомогою прикметників, які несуть емоційну конотацію, текст набуває яскравості та це привертає увагу адресата до кінострічки.

Для підсилення емоційності автори також активно використовують одразу низку потужних прикметників, дієслів та іменників: *The variety of gimmicks abounds, sometimes to ridiculous degrees and sometimes sublime, but always entertaining throughout.* Для збереження ілюквативної мети автора у мові перекладу обираються настільки ж яскраво забарвлені відповідники: *Різноманітність прийомів рясніє, іноді до смішного рівня, а іноді і піднесеного, але завжди розважає.*

У наведеному нижче прикладі автор використовує дуже категоричну лексику і називає фільм «*the biggest disappointment*». У перекладі така жорстка оцінка була збережена: «*Fight Club» is all style, little substance and one of the biggest disappointments of the year.* – «*Бійцівський клуб*» це стиль, трохи матеріалу і одне з найбільших розчарувань року.

Таким чином, оцінний компонент може мати позитивний, негативний або нейтральний характер, а іноді й поєднання позитивної та негативної оцінної лексики. Найбільш частим є вживання позитивно забарвленої лексики, оскільки критики намагаються сконцентрувати увагу на позитивних моментах кінострічки. Зважаючи на неабияку популярність жанру кінорецензії серед адресатів, перспективу дослідження вбачаємо у вивченні питання відтворення гендерних особливостей кінорецензії під час перекладу.

Література:

1. Володина М.Н. Язык массовой коммуникации – особый язык социального взаимодействия / М.Н. Володина // Язык средств массовой информации : [учеб. пособ.] / под ред. М.Н. Володиной. – М. : Академический Проект, Альма Матер, 2008. – С. 27–47.
2. Волков С.В. Пишем рецензию / С.В. Волков // Наука и образование, 1997. – № 10. – С. 5–14.
3. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования / И.Р. Гальперин. – М. : Наука, 1981. – 139 с.
4. Гореликова М.И. Лингвистический анализ художественного текста / М.И. Гореликова, Д.М. Магомедова. – М. : Рус. яз., 1989. – 152 с.
5. Кобяков А.Б. О жанрах современной газетной журналистики / А.Б. Кобяков. – М. : КомКнига, 2004. – 59 с.
6. Лотман Ю.М. Структура художественного текста / Ю.М. Лотман. – М. : Искусство, 1970. – 384 с.
7. Онищенко І.В. Оцінний компонент у лексичному значенні слова / І.В. Онищенко // Мандрівець, 2004. – № 2. – С. 48-51.

Анотація

О. ЛИСИЧКИНА, В. ТИЩЕНКО. АКСИОЛОГИЧНИЙ КОМПОНЕНТ АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТІВ КІНОРЕЦЕНЗІЇ В АСПЕКТІ ПЕРЕКЛАДУ

Стаття присвячена дослідженню аксіологічного компонента англomовних текстів кінорецензії в аспекті перекладу. У роботі окреслено жанрові особливості кінорецензії та комплекс її виражальних засобів. Визначено особливості збереження аксіологічного потенціалу англomовної кінорецензії у перекладі українською мовою.

Ключові слова: кінорецензія, аксіологічний компонент, виражальні мовні засоби, оцінність.

Аннотация

О. ЛИСИЧКИНА, В. ТИЩЕНКО. АКСИОЛОГИЧЕСКИЙ КОМПОНЕНТ АНГЛОЯЗЫЧНЫХ ТЕКСТОВ КИНОРЕЦЕНЗИИ В АСПЕКТЕ ПЕРЕВОДА

Статья посвящена исследованию аксиологического компонента англоязычных текстов кинорецензии в аспекте перевода. В работе очерчены жанровые особенности кинорецензии и комплекс их выразительных средств. Определены особенности сохранения аксиологического потенциала англоязычной кинорецензии в переводе на украинский язык.

Ключевые слова: кинорецензия, аксиологический компонент, выразительные средства языка, оценочность.

Summary

O. LYSYCHKINA, V. TISHCHENKO. AXIOLOGICAL COMPONENT OF ENGLISH MOVIE REVIEW TEXTS IN TERMS OF TRANSLATION

This article highlights the study of the axiological component of English movie review texts in terms of translation. The genre features of movie review are outlined along with the complex of corresponding expressive means. The features of conveying the axiological potential of English movie review in the Ukrainian translation are determined.

Key words: movie review, axiological component, expressive language means, evaluation.